

TEORINĖ TEKSTO UŽSIENIO KALBA SUPRATIMO ANALIZĖ

Aleksandras Velička

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lietuva

El. paštas ukk@hi.vgtu.lt

Supratimo, sąvokos kategoriją apibrėžti yra gana sunku. Realiai egzistuojančioms tikrovės realijoms suvokti skirta daug psichologijos mokslo atstovų tyrimų. Sprendžiant supratimo problemą, buvo nagrinėjami tiek bendrieji teorinio pobūdžio, tiek konkretaus pragmatinio pobūdžio klausimai. Prie pastarųjų priklauso teksto, šnekamosios arba rašto kalbos supratimo dalykai.

Nepaisant daugelio spęstų ir vis dar spęstinių klausimų, galima pagrįstai tvirtinti, kad ne vienas tiek daug tirtas šiuolaikinės psichologijos klausimų taip ir liko ne iki galo aiškus. Tai susiję su tuo, kad sprendžiant šį klausimą esama didelės nuomonių įvairovės. Vieni tyrėjai priskiria supratimą mąstymo sričiai, kur susidaro apibendrintas realiosios tikrovės daiktų ryšių ir santykių atspindys. Kiti tyrėjai supratimo specifiką mato taip: supratimas traktuotinas kaip turimų žinių pasitelkimas sprendžiant pažinimo problemą.

Reikšminiai žodžiai: loginė supratimo kategorija, kompozicinė-prasminė teksto struktūra, teksto kompresija, supratimo nuodugnumas, minties pateikimas tekste, indukcija, dedukcija.

DOI: 10.3846/1822-430X.2008.16.4.85–91

Išvadas

Psichologijos požiūriu teksto supratimą lemiantys veiksniai yra gana įvairūs. Vieni yra susiję su pačiu tekstu, kiti – su skaitytoju. Prie pirmųjų priskirtinas pirmiausia turinio realijų gausumas, pateikiamos informacijos pobūdis. Teksto turinį gali sudaryti šios informacijos rūšys: 1) kategorinė pažintinė, 2) situatyvinė pažintinė, 3) asmeninė emocinė, 4) iniciatyvinė. Kitas veiksnys, lemiantis teksto supratimą, yra jo kompozicija ir prasminių ryšių visuma.

Veiksniai, susiję su pačiu skaitytoju ir tam tikru lygiu veikiantys jo supratimą, yra šie: 1) skaitovo kalbinė kompetencija, 2) jo intelektualinių galimybių realizacijos pobūdis darbo metu, 3) gebėjimas taikyti lanksčią skaitymo strategiją.

Apibrėždami bendrą supratimo sąvoką, esame linkę laikytis psichologo L. Doblajevo su-

pratimo apibrėžimo, kuris savo darbuose stengėsi atskleisti šio sudėtingo žmogaus psichikos reiškinių esmę, parodyti jo ryšį su mąstymu.

L. Doblajevas supratimą apibrėžė kaip tikrovės realijų savitarpio ryšių nustatymą, remiantis turimomis žiniomis (Доблаев 1970). Pateikdamas tokį apibrėžimą, L. Doblajevas tikrovės realijas supranta kaip visa tai, kas mus supa ir veikia: daiktai, gyvosios būtybės, procesai, žmonių elgsena, jų mintys ir t. t. Kitaip tariant, tam, kad suprastų, subjektas, L. Doblajevo nuomone, turi disponuoti žiniomis.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, pedagoginis stebėjimas, eksperimentinis mokymas, studentų teksto supratimo kontrolė.

Darbo aktualumas: kiek galima išsamiau nustatyti teksto supratimą, paisant jo struktūros ir informacijos prasmės pobūdžio.

Tiriamoji darbo analizė ir įvertinimas

Kaip ir L. Doblajevs, supratimą suvokiame kaip tikrovės daiktų ir reiškinių savitarpio ryšių nustatymą, remiantis jau turimomis žiniomis. Tačiau reikia pabrėžti, kad supratimo negalima traktuoti tik kaip senų asociacijų aktualizavimą. Vykstant supratimo procesui, randasi naujų dinaminio stereotipo ryšių. Kai susidaro nauji ryšiai, t. y. asociacijos, atsiranda naujų žinių apie išorinio pasaulio daiktus ir reiškinius. Kai kitą kartą mes aktualizuojame šias žinias, vyksta intelektuales procesas, kuris ir vadinamas supratimu. Tai ir yra jau turimų žinių naudojimas atskleidžiant tikrovės realijų esmę (Анохин 1976: 71–83). Taigi supratimo procesas psichologų apibūdinamas kaip objektyviosios informacijos pertvarkymas į jos subjektyvųjį įprasminimo veiksmą (Селицкая 1975: 16–18). Supratimas savo esme, kaip teigia psichologai (Анохин 1976), yra vienas iš žmogaus protinės veiklos aspektų su jam būdingais ypatumais. Senųjų asociacijų aktualizacija ir naujų sudarymas yra įmanomas todėl, kad žmogus mąsto racionaliai ir turiningai, bet ne formaliai. Jis gali daryti teisingus sprendimus, remdamasis ir ne visai išsamia informacija (Бруевич 1964: 201–203). Tai įmanoma dėl tikimybinio prognozavimo, kurį gali atlikti žmogus. Prognozavimas remiasi anksčiau gauta informacija, kuri saugojama individo ilgalaikėje atmintyje (Фейгенберг 1963: 12–15). Praeities patirtis šiuo atveju naudojama remiantis išvadomis, gautomis stebint vieną reiškinio pusę ar jo dalį išplečiant ir siejant jas su kitomis jo dalimis. Žmogaus smegenų veikla turi ypatybę, leidžiančią subjektui pasirinkti tai, kieno adekvatumo tikimybė yra didžiausia (Анохин 1976). Protinė žmogaus veikla negali vykti be išankstinio prognozavimo nustatant daiktų ar reiškinių ryšius ir ypatybes ateityje. Autorių pirmiausia domina skaitomo teksto supratimo problema, psichologiniai skaitymo proceso dėsningumai.

Psichologijos požiūriu skaitymas yra receptyvioji kalbinės veiklos rūšis, ją sudaro du tarpusavyje susiję procesai: skaitymo technika ir skaitomo dalyko supratimas. Nors skaitymo

technika ir teksto supratimas yra glaudžiai tarpusavyje susiję, siekiant didesnio tikslingumo, reikia juos atskirti ir apsistoti ties skaitymo antrąja puse.

Psichologas P. Blonskis 1935 metais pradėjo nagrinėti užsienio kalbos teksto supratimo problemą. Jis paskelbė tyrimo duomenis, kuriuose išdėstė įvairaus amžiaus vaikų tikrovės realijų supratimo duomenis, taip pat ir suaugusiųjų užsienio kalbos teksto supratimo rezultatus (Блонский 1935). P. Blonskis skiria kelias užsienio kalbos teksto supratimo pakopas. Jis nustatė, kad užsienio kalbos teksto supratimas priklauso ne tik nuo žmogaus amžiaus, bet ir nuo turinio bei teksto struktūros.

Pabrėžtinas darbas akademiko A. Sokolovo, tyrusio užsienio kalbos teksto supratimo dėsningumus (Соколов 1957). Kaip eksperimentinio tyrimo rezultatą A. Sokolovas nustatė šias užsienio kalbos teksto supratimo pakopas:

- 1) pradinė pakopa, apimanti pavienius suprastus žodžius;
- 2) pradinis bendras, bet nevisiškas, teksto supratimas remiantis suprastais žodžiais bei kalbine nuovoka;
- 3) žodžio reikšmės identifikavimas remiantis kontekstu ir kalbine nuovoka;
- 4) frazės arba pastraipos tikrosios prasmės supratimas remiantis žodžių reikšmės diferenciacija;
- 5) esminis momentas suvokiant sunkų tekstą – hipotezių ir prasmės nuovokos ugdymas;
- 6) hipotezės patvirtinimas ir akceptavimas, logiško nuoseklumo, kuris veda prie konkretaus tikslo, nustatymas;
- 7) nuoseklus teksto supratimas, kuriame jau nėra loginės analizės ir vertimo.

Paprastame, nesudėtingame tekste vyksta nuoseklus teksto supratimas, o sudėtingesnis prasmės ir kalbos atžvilgiu tekstas reikalauja diskursyvaus supratimo elementų (Соколов 1957). I. Karpovas skiria keturias užsienio kalbos teksto supratimo pakopas (Карпов 1955).

Pirmoji būtų pirminis sintetinis supratimas, besirandantis išankstiniu paviršutinišku teksto

prasmės identifikavimu. Šis darbas susijęs su žinomų žodžių suradimu ir bendra teksto prasmės paieška.

Antroji pakopa – diskursyvus užsienio kalbos teksto supratimas. Jis yra analitinio pobūdžio. Jo visumą sudaro tai, kad, remdamiesi pirminiu teksto supratimu, skaitovai skaido tekstą į elementarius prasminius vienetų, stengiasi nustatyti kiekvieno teksto elemento prasmę.

Trečioji pakopa – pakartotinis sintetinis teksto supratimas. Paprastai jį lydi tikslus teksto vertimas į gimtąją kalbą. Tekstas visiškai suprantamas gimtąja kalba.

Ketvirtoji supratimo pakopa – teksto supratimas autoriaus kalba, t. y. nevertiminis teksto supratimas.

Analogiškas išvadas daro A. Andrijevskaja, remdamasi savo tyrimų rezultatais (Андреевская 1958).

Dabar reikia aptarti veiksmus, veikiančius užsienio kalbos teksto supratimą. Z. Klyčnikovo eksperimentiniai tyrimai (Клычникова 1973) išryškino šiuos dalykus, veikiančius teksto supratimą:

- 1) teksto informacijos apimtis;
- 2) kompozicinė-loginė teksto struktūra;
- 3) kalbinės teksto realizacijos priemonės, kuriomis pateikiama teksto loginė, emocionali ir subjektyvi informacija;
- 4) skaitovo kalbos (leksikos, gramatikos, stiliaus) adekvatumo lygis teksto kalbai;
- 5) skaitovo intelektualių sąvokų artumas su tekste esamomis, praeities patyrimo įtaka sudarant tekstą;
- 6) didelio konteksto ir potekstės analizės, kurią atlieka skaitovas, pobūdis;
- 7) tinkamas dėmesio kryptingumas suvokiant tekstą;
- 8) skaitovo suvokumo, atminties, mąstymo ir vaizduotės ypatumai;
- 9) individualiosios skaitovo savybės (amžius, temperamentas, būdas);
- 10) kalbos mokėjimo lygis ir skaitymo technikos įgūdžiai.

Išsamiau panagrinėkime tam tikrus supratimo veiksmus. Žinoma, visų veiksmų, veikiančių

teksto užsienio kalba supratimą, aptarti viename straipsnyje būtų ne visai realu. Apsistokime ties kai kuriais dalykais, kurie atrodo reikalingesni supratimo procesui.

Teksto informacijos pobūdis. Kaip jau minėta įvade, teksto informacija dažniausia yra keturių rūšių:

- 1) kategorinė pažintinė, 2) situatyvinė pažintinė, 3) asmeninė emocinė, 4) iniciatyvinė. Nustatyti informacijos pobūdį, t. y. visų keturių informacijos rūšių pasiskirstymą rašytiniame tekste apskritai nėra įmanoma. Tai yra konkretaus teksto analizės objektas.

Pirmosios grupės informacija atskleidžia konkrečių daiktų ar reiškinių santykį su kitais realiosios tikrovės dalykais. Antroji informacijos grupė atskleidžia konkrečių daiktų ir reiškinių santykius ir ryšius esamoje situacijoje. Trečioji informacijos kategorija parodo teksto autoriaus poziciją aprašomųjų daiktų ir reiškinių atžvilgiu, taip pat savo teikiamų minčių kritinį vertinimą.

Ketvirtosios grupės informacija reiškiamas skatinimas, įsakymas, patarimas, prašymas. Autorių domino klausimas, kokios kategorijos informacija yra prieinamiausia ir geriausiai suprantama skaitant tekstą. Tam tikslui 2006 metais VGTU pavasario semestre buvo atliktas psichologinis tyrimas. Stebėdami mokomąjį procesą ir skaitydami su studentais specialybės literatūros tekstus per semestrą nustatėme, kad lengviausiai suprantama kategorinė-pažintinė informacija. Tarp 43 studentų bendroji šios informacijos adekvataus supratimo apimtis buvo 83 %. Perskaitytų tekstų apimtis buvo 14,6 spaudos lanko. Antroji pagal informacijos adekvatumo supratimo lygį buvo iniciatyvinė. Teisingas šios informacijos supratimo kiekis minėtosios apimtys tekstuose buvo 63 %. Trečia pagal teisingo informacijos supratimo laipsnį buvo situatyvinė pažintinė – 51 % ir pagaliau asmeninė emocinė – 46 %.

Remiantis tuo daroma išvada: prisilaikant esminių sunkumų gradacijos ir paisant daktikos reikalavimų mokymo procese pradėtini skaityti kategorinės pažintinės informacijos

tekstai, vėliau pereitina prie kitų tekstų atsižvelgiant į informacijos supratimo adekvatumo duomenis. Kitas dalykas, veikiantis teksto supratimo tikslumą, būtų informacijos pateikimo jame būdai.

Psichologai išskiria šiuos informacijos pateikimo būdus rašto šaltiniuose (Доблаев 1970): indukcinis, dedukcinis, nuoseklusis, paralelinis, mišrusis-indukcinis-redukcinis, dedukcinis-indukcinis.

Išnagrinėjame 60 spaudos lankų tekstus, norėdami nustatyti jų informacijos pateikimo būdus. Duomenis pateikiame 1 lentelėje.

Mokymo procese taip pat buvo renkami duomenys apie studentų gebėjimą suprasti tekstą atsižvelgiant į informacijos pateikimo jame būdą. Pasirodė, kad tekstas lengviau skaitomas ir suprantamas, jeigu jame mintys dėstomos einant nuo bendro prie atskiro, t. y. deduktiviai, toliau būtų dedukcinis-indukcinis, tada nuoseklusis, paralelinis ir indukcinis-dedukcinis būdai. Suvokiant pastarojo pobūdžio tekstą pasitaikė daugiausia klaidų. Duomenys pateikiami 2 lentelėje.

Neteisingo teksto supratimo klaidų analizė parodė, kad neadekvataus teksto supratimo

priežastis buvo ne tik informacijos pateikimo būdas tekste, bet ir subjektyvūs veiksniai: studento kalbos mokėjimo lygis, aktyviai ir receptyviai išminktų žodžių kiekis, gramatikos dalykai ir kiti. Pasitvirtino psichologų, tiriančių teksto supratimą, teiginys, kad labiausiai adekvatus teksto supratimas pasiekiamas, kai skaitovo leksikos ir gramatikos koreliacija su teksto kalba yra pakankamai adekvati. Tačiau šis klausimas reikalauja specialaus tyrimo.

Teigiamas poveikis teisingam teksto supratimui yra lemiamas, be pirma nurodytų dalykų, dar kelių kitų veiksnių. Juos galima pavadinti **prasminėmis gairėmis**. Tai būtų: pastraipos, antraštės, schemos, paveikslai, klausimai ir teksto paaiškinimai, kontekstas, žodžio, žodžių junginio ar sakinio vartosenos aplinka, iš kurios galima nustatyti tikslią šių kalbos vienetų reikšmę. Pastraipos yra svarbios tvarkant skaitomą tekstą į prasmines grupes. Dėl to lengviau suprasti žodžius arba frazes. Pastraipos padeda skaitovui lengviau pereiti nuo vienos minties prie kitos. Psichologai teigia (Клычникова 1973), kad teksto suskirstymas į prasmės atžvilgiu užbaigtus vienetus yra viena iš gerų priemonių įprasminant teksto informaciją.

1 lentelė. *Informacijos pateikimo būdai*

Minties pateikimo būdas	Pateikiamojo būdo dažnumas tekstuose (procentais)		
	Techniniuose	Grožinės literatūros	Spaudos leidiniuose
Dedukcija	38,6	9,3	42
Indukcija	11	59,6	17
Nuoseklusis pateikimo būdas	13,2	8,4	21,7
Paralelinis pateikimo būdas	3,7	4,2	6,1
Indukcinis-dedukcinis	15,3	4,1	3,6
Dedukcinis-indukcinis	12,9	0,9	1,9

2 lentelė. *Informacijos apdorojimo trūkumai*

Minties pateikimo būdas	Teksto supratimo neadekvatumo klaidos (%)
Dedukcija	11
Indukcija	19
Nuoseklusis pateikimo būdas	21
Paralelinis pateikimo būdas	27
Indukcinis-dedukcinis	32
Dedukcinis-indukcinis	17

Antraštės yra labiausiai paplitę *atraminiai taškai* skaitant tekstą. Jie formuoja skaitovo suvokimo kryptingumą, padeda sudaryti *prasmines gaires* skaitant užsienio kalbos tekstą. Tekstuose, ypač mokslo populiarinimo, turėtų būti pakankamai schemų ir iliustracijų. Jos skatina domėjimąsi skaitomu dalyku, ugdo kalbinę ir prasminę nuovoką, padeda studentui išlaikyti pateikiamų faktų tvarką atmintyje.

Dar vienas klausimas, kurį reikia panagrinėti, tai vyraujanti užsienio kalbų dėstymo metodikoje sąvoka *nevertiminis teksto supratimas*. Jam antitezę būtų *vertiminis supratimas*.

Suprantant terminą *vertimas* plačiąja prasme – kaip perėjimą nuo vieno realizacijos kodo prie kito – be tokio dekodavimo negali būti apskritai jokio supratimo. Tačiau, vartodami žodžių junginį *nevertiminis supratimas*, turime galvoje žodžio *vertimas* siaurąją prasmę, būtent vertimą iš užsienio kalbos į gimtąją. Adekvatus vertimas kalbinės perifrazės forma yra patikima supratimo indikacija. Tačiau pats vertimas yra ne prielaida, bet supratimo rezultatas. Todėl supratimas savo esme gali būti nevertiminio pobūdžio (Берман 1977). Kalbinio stimulo supratimas, kuris yra receptyvaus verbalinio poelgio komponentas, sudaro prielaidas atsirasti recipiento vidiniame (t. y. sąmonės) kode, remiantis gaunama informacija prasmės turiniui, kuris turėtų būti adekvatus kalbinio stimulo autoriaus ketinimui (Жинкин 1972: 42–49).

Supratimo rezultatai, anot H. Žinkino (interiorizuoti vaizdiniai, turinys ir prasmė) fiksuojami recipiento vidiniuose koduose. Pats supratimo faktas gali pasireikšti pereinant nuo vidinių recipiento kodų prie išorinių, t. y. minties exteriorizacijos. Čia galima pateikti tokį faktą, kuris dažnai randasi mokant studentus užsienio kalbos. Pasitaiko, kad studentai negali suprasti didesnės apimties sakinio užsienio kalba, žinodami visus sakinio žodžius ir gramatikos dalykus. Tačiau, versdami nuosekliai užsienio kalbos sakinio dalis, suprantame sakinį. Kodėl taip būna? I. Bermanas (Берман 1977) mano, kad viena iš svarbiausių priežasčių glūdi operatyviojoje atmintyje, kurios apimtis dar yra nepakankamai išlavėjusi ir negali vienu metu

išlaikyti visos dekoduoamos užsienio kalbos žodžių visumos, be to, negali būti jų prasmės integracijos. Gimtojoje kalboje dėl didelės kalbinės patirties skaitovas teksto žodžių grandinę gali išlaikyti operatyviojoje atmintyje, nes sintagmos jų suvokimo etape nuosekliai perkoduojamos ir išlieka glausto pavidalo aukštesnio lygio verbaliniuose operatyviosios atminties koduose ir išlaisvina atmintį eilinei sintagmai įprasminti. Kaip matome, tai yra gana sudėtingas ir dar ne iki galo ištirtas dalykas.

Mokymo procese reikėtų visokeriopai vengti įpročio tapatinti užsienio kalbos ir gimtosios kalbos sakinių pažodžiui. Įveikti tai galima prisilaikant griežtos teksto pastraipos sakinių apimties ugdant frazės stereotipus. Vienas iš veiksnių, kaip jau anksčiau minėta, nemenkai veikiantis adekvatų teksto supratimą, yra skaitovo kalbos (leksikos, gramatikos, stiliaus) adekvatumo lygis teksto kalbai. Šiuo konkrečiu atveju reikia apsisistoti ties skaitovo ir teksto leksikos adekvatumu. Pirmiausia domina skaitovo žodyno pusė ir jo dažnumo bei vartojimo parametrai. Lingvistinės statistikos duomenys rodo, kad pirmieji 4 000 dažnumo žodyno žodžiai dengia 97,5 % teksto bet kurioje kalboje (Андющенко 1977: 83–92, Hoffmann 1988: 9–13). Tik tokio kiekio žodžių mokėjimas užtikrina sintetinį skaitymo pobūdį, nes didelis kiekis nežinomų žodžių yra vienas iš veiksnių, sunkinančių adekvatų teksto supratimą ir jo turinio įprasminimą. Darbo patirtis rodo, kad nei vidurinė, nei nekalbinė aukštoji mokykla negali garantuoti tokio kiekio žodžių išmokimo.

Ieškant būdų reikiamo žodžių kiekio ir numatyto mokomojoje programoje (2 500 leksikos vienetų) atotrūkiui įveikti, mokslininkai kreipia dėmesį į potencialųjį žodyną. Šią problemą tyrė M. Bezdeneznyh, B. Ginzburg, I. Kolesnik, T. Kuznecova, K. Krupnik, A. Velička, L. Hoffmann, K. Günter ir kiti. Metodikos mokslo literatūroje esama duomenų, kad esant racionaliam ir kryptingam kalbos mokymui potencialusis studento žodynas gali būti išplėstas iki 8–10 tūkst. žodžių ir žodžių junginių (Берман 1970: 43–46). Potencialųjį žodyną mokslininkai traktuoja kaip leksikos vienetų, kurių esamu

momentu nėra recipiento kalbinėje patirtyje, tačiau jie gali būti suprasti specialiųjų žodžių semantizacijos priemonėmis.

Teigiamai šiai problemai spręsti esama tiek lingvistinio, tiek psichologinio pobūdžio priemonių. Lingvistiniai veiksniai būtų šie: sudurtiniai ir išvestiniai užsienio kalbos žodžiai, užsienio ir gimtosios kalbos žodžiai, turintys bendrą šaknį, polisemija ir kiti. Psichologiniai veiksniai: žmogaus tikimybinio prognozavimo gebėjimai, anticipacija, kalbinė ir loginė (prasminė) nuovoka ir kiti dalykai.

Tyrimai parodė, kad vokiečių kalboje 9/10 visų žodžių yra sudurtiniai ir išvestiniai žodžiai. Žodžių daryba vokiečių kalboje – vienas iš svarbiausių šaltinių, papildant suprantamų žodžių skaičių skaitant (Velička 1977: 3–4). Šiame straipsnyje nebus išsamiai nagrinėjamos potencialaus žodyno problemos. Tai būtų lingvistinės studijos objektas. Kitas veiksnys, gerokai lemiantis teksto supratimo adekvatumą, yra kalbinė nuovoka. Šito dalyko studentus reikia mokyti.

Rengiant kalbinės nuovokos ugdymo metodiką, būtina spręsti šiuos klausimus:

1. Nustatyti psichologinius ir lingvistinius veiksnius, darančius įtaką kalbinės nuovokos tapsmui.
2. Sudaryti sudurtinių ir išvestinių žodžių, kurių reikšmės nėra gerai motyvuotos ir neturi struktūrinių, semantinių analogų gimtojoje kalboje, grupotę.
3. Parengti pratimus kalbinei nuovokai ugdyti.
4. Patikrinti mokomuoju eksperimentu parengtos metodikos veiksmingumą.

Tačiau prieš tai reikia atlikti parengiamąjį darbą:

1. Eksperimentu patikrinti studentams nežinomų užsienio kalbos žodžių, neturinčių struktūrinių bei semantinių atitikmenų gimtojoje kalboje, supratimo galimybes.
2. Apklausti studentus parengtomis anketomis ir pasikalbėti su jais kalbinės nuovokos klausimais.
3. Atlikti eksperimentą, kad būtų patikrinta parengta metodika.

Teisingas veiksmų, lemiančių teksto supratimą, problemos sprendimas, kaip rodo darbo patirtis, didina mokymo proceso efektyvumą, gerina studentų išmoktinių dalykų kokybę. Būtent todėl šia linkme reikia telkti studentų ir dėstytojų pastangas ir siekti optimaliai realizuoti mokomuosius tikslus. Šiame straipsnyje išnagrinėtos tik kelios teksto supratimo problemos, kurios yra svarbiausios. Kitų problemų sprendimas yra ne mažiau aktualus. Tikimės, kad šis straipsnis paskatins kitus tyrėjus imtis šio darbo, ir jie sėkmingai spręs pirma minėtas problemas.

Išvados

1. Teksto supratimo problema aukštojoje technikos mokykloje yra ypač aktuali, nes skaitymui šio profilio mokymo įstaigose yra skiriama 40–50 % laiko.
2. Adekvatų teksto supratimą lemia daugelis veiksnių: lingvistinių, metodinių, psichologinių. Supratimą lemiančių veiksnių problemos sprendimas turi vykti nuosekliai ir kompleksškai.
3. Lingvistinis veiksnių problemos sprendimas leistų pasiekti didesnę skaitovo kalbinių galių adekvatumą teksto kalbai.
4. Siekiant kuo visapusiškesnio informacijos gavimo iš teksto, reikia nuolat ieškoti būdų, kurie leistų plėsti studentų potencialų žodyną, be kurio skaityti specialiosios literatūros tekstą yra gana sunku.
5. Skaitymo supratimo mokymo metodika turi būti apmąstyta ir pagrįsta tiek lingvistiniu, tiek didaktiniu, tiek metodiniu požiūriais.

Literatūra

Hoffman, L. 1988. „Probleme der linguistischen Fundierung eines modernen fachbezogenen Fremdsprachenunterrichts“, in *Probleme der strukturellen Linguistik und Semantik*. Leipzig: Volk Verlag, 9–13.

Андреевская, А. 1958. «Психологический анализ процесса понимания иностранного текста», в сб. *Тезисы докладов на научной сессии Института психологии Украины*. Киев: Наука, 42–49.

Андющенко, В. 1977. «Частотные словари и их параметры», *Иностранные языки в школе* 3: 83–92.

- Анохин, П. 1976. *Кибернетика и интегральная деятельность мозга*. Москва: Наука, 71–83.
- Берман, И. 1970. *Методика обучения английскому языку*. Москва: Высшая школа.
- Берман, И. 1977. «Процесс чтения и понимание текста», в кн. *Очерки методики обучения чтению на иностранных языках*. Киев: Вища школа, 175.
- Блонский, П. 1935. *Развитие мышления школьника*. Москва: Просвещение. 272 с.
- Бруевич, Н. 1964. «О некоторых вопросах автоматизации умственного труда», в кн. *Кибернетика, мышление, жизнь*. Москва: Прогресс.
- Величка, А. 1976. *Обучение пониманию терминологической лексики при чтении литературы по специальности*: канд. диссертация. Москва.
- Доблаев, Л. 1970. *Психологические основы работы над книгой*. Москва: Просвещение.
- Жинкин, Н. 1972. «О кодовых переходах во внутренней речи», *Вопросы языкознания* 6.
- Карпов, И. 1955. «Психологический анализ процесса понимания иностранного текста», в кн. *Теория и методика учебного перевода*. Москва: Просвещение.
- Клычникова, З. 1973. *Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке*. Москва: Просвещение. 224 с.
- Селицкая, Л. 1975. *Гносеологическая природа понимания*. Москва.
- Соколов, А. 1957. «Психологический анализ понимания иностранного текста», в сб. *Известия Академии наук РСФСР*. Москва.
- Фейгенберг, И. 1963. «Вероятностное прогнозирование в деятельности мозга», *Вопросы психологии* 2: 12–15.

THEORETICAL ANALYSIS OF UNDERSTANDING THE TEXT IN A FOREIGN LANGUAGE

Aleksandras Velička

The article contains the examination of the important problem of teaching the foreign languages. The theoretical interpretation and understanding of the text consist of two components: perceptive comprehension of the text and semantic decoding of the text contents. The author underlines that for understanding of the text the linguistic and extralinguistic elements; quantity of information, its presentation, visual aids are of the particular importance. The speech competency of the reader is also accented in the work. The article is useful in both theoretical and practical aspects.

Keywords: logical categories, compositional structure of contents, compression of contents, thoroughness of the semantic text analysis, induction, deduction.

Įteikta 2008-02-10; priimta 2008-02-15